

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Педагогічний факультет
Кафедра педагогіки дошкільної та початкової освіти

Дипломна робота

магістра
(освітній ступінь)

на тему «Реалізація принципу наступності у вихованні здорового способу
життя дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку»

Виконав: студент 2 курсу, групи ДО-2м(з)
спеціальності 012 «Дошкільна освіта»

Панас Н.І.

Керівник: Пинзеник О.М.

Рецензент: Пермінова Л.А.

Мукачево – 2019 року

ЗМІСТ

ВСТУП	5
Розділ 1. ПРОБЛЕМА НАСТУПНОСТІ У ВИХОВАННІ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ	10
1.1. Теоретичні аспекти проблеми виховання здорового способу життя особистості	10
1.2. Сутність наступності у вихованні здорового способу життя старших дошкільників і молодших школярів	24
Розділ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСТУПНОСТІ У ВИХОВАННІ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ТА МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	31
2.1. Діагностика вихованості ціннісного ставлення до здоров'я у старших дошкільників та молодших школярів та наступності у вихованні здорового способу життя	31
2.2. Методика педагогічного експерименту	45
2.3. Аналіз результатів педагогічного експерименту	79
ВИСНОВКИ	90
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	94
ДОДАТКИ	103

ВСТУП

Одним з провідних завдань сучасної системи освіти є виховання відповідального ставлення людини до власного здоров'я та здоров'я інших як найвищої індивідуальної і суспільної цінності. Саме тому вже в закладах дошкільної освіти загальноосвітніх школах необхідно створити умови, які б сприяли розвитку та збереженню здоров'я, утвердженню здорового способу життя, гармонізації взаємин дітей із довкіллям. Про це зазначено у Базовому компоненті дошкільної освіти України, Законах України «Про дошкільну освіту», «Про загальну середню освіту», Концепції формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя у дітей та молоді, Національній доктрині розвитку освіти та інших законодавчих і програмних документах. Таке соціальне замовлення суспільства вимагає системного і комплексного підходу до виховання здорового способу життя дошкільників та школярів.

У сучасній вітчизняній науці різнобічно висвітлено зазначені питання. Зокрема, проблемі формування здорового способу життя шляхом фізичного удосконалення присвячено роботи О. Д. Дубогай, М. Д. Зубалія, Е. С. Вільчковського, Н. Ф. Денисенко, Л. А. Сварковської; валеологізації виховання – Т. Є. Бойченко, Л. П. Сущенко, Т. Г. Кириченко, С. О. Юрочкіної; формування ціннісних орієнтацій на здоровий спосіб життя – В. М. Оржеховської, А. І. Сологуб, Г. І. Власюк, С. В. Лапаєнко. Питання охорони, збереження та зміцнення здоров'я дітей досліджено в роботах Т. К. Андрющенко, О. Л. Богініч, О. Е. Іванашко, Л. В. Лохвицької, З. П. Плохій, Н. І. Семенової, С. О. Юрочкіної та інших.

Щодо формування здорової особистості дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку актуальними є праці І. Д. Беґа, Л. І. Божович, О. Л. Кононко, С. Є. Кулачківської, С. О. Ладивір.

Нині особливого значення набуває також проблема наступності в системі освіти. Питання забезпечення наступності відображено у дослідженнях З. Н. Борисової, О. В. Запорожця, Н. В. Кудикіної, О. В. Проскури, І. П. Рогальської, О. Я. Савченко та інших науковців.

Різні аспекти проблеми наступності між дошкільною та шкільною ланками освіти охарактеризовано в ряді дисертаційних робіт: формування елементарних математичних уявлень (І. А. Попова), естетичне виховання (А. І. Ароніна), музичне виховання (С. А. Колесников), зображувальна діяльність (Р. І. Афанасьєва), трудове виховання (М. А. Машовець), ознайомлення з природою (Д. І. Струннікова, Н. В. Лисенко), екологічне виховання (Л. В. Іщенко) та інші. Однак проблема наступності у вихованні здорового способу життя старших дошкільників та молодших школярів не була предметом спеціального дослідження.

Аналіз сучасної педагогічної теорії і практики свідчить також про наявність ряду *суперечностей* між:

- потребою суспільства у вихованні здорового покоління та недостатньою обґрунтованістю проблеми формування здорового способу життя дітей, починаючи з дошкільного віку;
- потенціалом закладів дошкільної освіти та початкової школи у вихованні здорового способу життя дітей та недостатньою підготовленістю педагогічних кадрів до здійснення даного процесу;
- важливістю забезпечення наступності у вихованні здорового способу життя старших дошкільників і молодших школярів та недостатньою усвідомленістю батьками власної ролі у цьому процесі.

Отже, актуальність проблеми, її педагогічна значущість, потреба у вивченні та науково-методичному обґрунтуванні зумовили вибір теми дипломної роботи: «Реалізація принципу наступності у вихованні здорового способу життя дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку».

Мета дослідження – обґрунтувати теоретичні основи проблеми наступності у вихованні здорового способу життя дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку; розробити й експериментально перевірити методику забезпечення наступності у вихованні здорового способу життя старших дошкільників та молодших школярів.

Задачі дослідження:

1. Проаналізувати теоретичні основи проблеми наступності у вихованні здорового способу життя старших дошкільників та молодших школярів й розкрити зміст основних понять дослідження.

2. Охарактеризувати критерії, показники та рівні ціннісного ставлення до здоров'я як інтегрального показника сформованості здорового способу життя дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку.

3. З'ясувати сучасний стан забезпечення наступності у вихованні здорового способу життя старших дошкільників та молодших школярів.

4. Розробити методику забезпечення наступності у вихованні здорового способу життя старших дошкільників і молодших школярів та перевірити її ефективність.

Об'єкт дослідження – процес неперервного виховання здорового способу життя старших дошкільників та молодших школярів.

Предмет дослідження – методика забезпечення наступності у вихованні здорового способу життя старших дошкільників та молодших школярів.

Для досягнення мети і розв'язання поставлених задач дослідження використано такі методи:

теоретичні: аналіз, синтез, порівняння, систематизація, узагальнення, абстрагування для вивчення теоретичних основ досліджуваної проблеми, розроблення методики забезпечення наступності у вихованні здорового способу життя старших дошкільників та молодших школярів;

емпіричні: узагальнення наявного педагогічного досвіду для вивчення практики роботи дошкільних навчальних закладів та початкових шкіл із заявленої теми; опитування педагогів та батьків для з'ясування їхнього ставлення до досліджуваної проблеми; спостереження та аналіз різних видів діяльності дітей, індивідуальні бесіди з дошкільниками та першокласниками, педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний етапи) для визначення рівнів сформованості ціннісного ставлення до здоров'я;

статистичні: методи математичної статистики для узагальнення, кількісного і якісного аналізу експериментальних даних і динаміки досліджуваних явищ.

Наукова новизна одержаних результатів:

уточнено поняття «здоровий спосіб життя» в контексті його виховання у дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку як складний феномен, який охоплює визнання здоров'я як вищої особистісної цінності, бажання бути здоровими та практичну діяльність, спрямовану на збереження здоров'я; зміст компонентів досліджуваного явища – когнітивний (знання основ здорового способу життя), емоційно-ціннісний (прагнення бути здоровим), діяльнісно-поведінковий (здоров'язбережувальна поведінка та діяльність); роль батьків та педагогів у вихованні здорового способу життя дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку; критерії (знання основ здорового способу життя, прагнення бути здоровим, здоров'язбережувальна поведінка та діяльність) та показники (знання будови та функціонування організму людини, знання правил збереження власного здоров'я, уміння аргументувати вибір способів збереження здоров'я; усвідомлення цінності власного здоров'я та здоров'я інших людей, наявність інтересу до дослідження стану власного здоров'я; навички дотримання режиму дня, уміння контролювати власну поведінку, доброзичливо спілкуватися з однолітками, проявляти турботу про інших) ціннісного ставлення до здоров'я як інтегрального показника для діагностування сформованості здорового способу життя дітей досліджуваного віку;

подальшого розвитку набули методичні прийоми впровадження особистісно орієнтованого підходу до збереження, зміцнення і формування здоров'я дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку; способи налагодження співпраці дошкільного навчального закладу, початкової школи та сім'ї у вирішенні проблем збереження здоров'я дітей; форми і методи виховання здорового способу життя дітей означеного віку.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у запровадженні в практику діяльності дошкільних навчальних закладів та загальноосвітніх навчальних закладів методики забезпечення наступності у вихованні здорового способу життя старших дошкільників і молодших школярів та відповідних методичних рекомендацій для педагогів цих закладів.

Результати дослідження можуть бути використані в практиці дошкільної освіти та початкової школи педагогами, методистами й керівниками закладів освіти, у системі післядипломної педагогічної освіти та у процесі підготовки майбутніх педагогів у вищих педагогічних навчальних закладах різних рівнів акредитації під час вивчення навчальних дисциплін «Теорія та технологія валеологічної освіти дошкільників», «Методика викладання основ здоров'я в початкових класах».

Апробація і впровадження результатів дослідження здійснювалася у процесі експериментальної роботи. Основні положення і висновки дипломної роботи обговорювалися на III Всеукраїнській науково-практичній конференції 16-17 травня 2019 р., м. Мукачево (Панас Н. Наступність у вихованні здорового способу життя дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку / Н. Панас// Сучасні тенденції розвитку науки і освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів : збірник тез доповідей / Ред.кол. : Т.Д.Щербан (гол.ред.) та ін. – Мукачево : Вид-во МДУ, 2019. – С. 178-180).

Структура та обсяг дипломної роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (всього 110 найменувань). Загальний обсяг дипломної роботи становить 114 сторінок. Основний зміст викладено на 103 сторінках. Робота містить 3 таблиці.

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі здійснено теоретичне узагальнення та нове вирішення проблеми забезпечення наступності у вихованні здорового

способу життя старших дошкільників та молодших школярів, що знайшло відображення у розробленні та впровадженні методики забезпечення наступності у вихованні здорового способу життя старших дошкільників і молодших школярів та експериментальній перевірці її ефективності. Результати дослідження засвідчили досягнення мети, розв'язання задач та стали підставою для таких *висновків*:

1. Вивчено стан дослідженості проблеми виховання здорового способу життя дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку у психолого-педагогічній теорії й освітній практиці. Виявлено, що останнім часом означена проблема перебуває в центрі уваги: науковцями досліджено загальні питання виховання здорового способу життя особистості, доведено взаємозв'язок фізичного, психічного, соціального та духовного здоров'я. Водночас відсутні спеціальні дослідження, присвячені наступності у вихованні здорового способу життя старших дошкільників та молодших школярів.

Уточнено зміст основних категорій дослідження: «здоров'я», «здоровий спосіб життя» в контексті його виховання у дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку, «наступність у вихованні здорового способу життя старших дошкільників та молодших школярів».

Поняття «здоров'я людини» ми розглядаємо як цілісне, системне явище, яке полягає у здатності організму людини адаптуватися до змін довкілля на основі її біологічної, психічної і соціальної сутності.

Здоровий спосіб життя (у контексті його виховання в дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку) – це складний феномен, який охоплює визнання здоров'я як вищої особистісної цінності, бажання бути здоровими та практичну діяльність, спрямовану на збереження здоров'я. Комплексне розуміння здорового способу життя старших дошкільників та молодших школярів передбачає, що цей феномен формується в умовах спеціально організованої педагогічної діяльності. Інтегральним показником ефективності цього процесу визначено ціннісне ставлення дітей до здоров'я.

Поняття «наступності у вихованні здорового способу життя старших дошкільників і молодших школярів» ми тлумачимо як взаємозв'язок у змісті, методах, засобах і формах роботи з дітьми старшого дошкільного та молодшого шкільного віку, який забезпечує послідовно організоване виховання у них здорового способу життя через опору на досягнутий рівень вихованості і готує їх до виконання змістово складніших вимог на наступних етапах навчання і виховання.

2. Визначено критерії (знання основ здорового способу життя, прагнення бути здоровим, здоров'язбережувальна поведінка та діяльність) та показники (знання будови та функціонування організму людини, знання правил збереження власного здоров'я, уміння аргументувати вибір способів збереження здоров'я; усвідомлення цінності власного здоров'я та здоров'я інших людей, наявність інтересу до дослідження стану власного здоров'я; навички дотримання режиму дня, уміння контролювати власну поведінку, доброзичливо спілкуватися з однолітками, проявляти турботу про інших) ціннісного ставлення до здоров'я як інтегрального показника для діагностування сформованості здорового способу життя дітей досліджуваного віку; діагностовано рівні вихованості ціннісного ставлення до здоров'я старших дошкільників та молодших школярів (високий, достатній, середній та низький).

3. З'ясовано сучасний стан забезпечення наступності у вихованні здорового способу життя старших дошкільників та молодших школярів. Установлено, що вихователі та вчителі однобічно розуміють проблему виховання здорового способу життя. Зміст поняття «здоровий спосіб життя» зводиться педагогами переважно до систематичних занять фізичною культурою, виховання культурно-гігієнічних навичок, раціонального харчування, відсутності хвороб, відмови від шкідливих звичок, тобто педагоги відзначають здебільшого формування фізичної складової здоров'я (88 % вихователів дошкільних навчальних закладів та 85 % учителів початкових класів). Також не всі вихователі та вчителі достатньо готові до

реалізації наступності в роботі дошкільної та початкової ланок освіти з виховання здорового способу життя дітей означеного віку.

Результати констатувального етапу дослідження виявили, що рівень вихованості ціннісного ставлення до здоров'я у дітей досліджуваного віку приблизно однаковий. Це свідчить про відсутність розширення та поглиблення знань, умінь та навичок збереження і зміцнення здоров'я у дітей, а відтак і про відсутність наступності. Основну частину серед опитаних становлять діти із середнім рівнем вихованості ціннісного ставлення до здоров'я (у ЕГ: 55,7 % старших дошкільників та 48,2 % молодших школярів; у КГ: 53,9 % старших дошкільників та 46,7 % молодших школярів).

4. Розроблено та запроваджено в практику методика забезпечення наступності у вихованні здорового способу життя старших дошкільників та молодших школярів як комплексний процес, заснований на взаємодії усіх суб'єктів освітньої діяльності, використанні сучасних засобів організації освіти та виховання, спрямований на розвиток особистості старшого дошкільника та молодшого школяра. Забезпечення наступності полягало у поглибленні знань дітей щодо здорового способу життя, ускладненні відповідних форм і методів роботи. Доведено, що робота за розробленою методикою сприяла збагаченню знань дітей про фізичну, психічну та соціальну сфери здорового способу життя; усвідомленню ними здоров'я як найвищої життєвої цінності; розумінню зв'язків, що існують між станом здоров'я людини та її способом життя, стосунками з іншими людьми.

Упровадження методики забезпечення наступності у вихованні здорового способу життя старших дошкільників та молодших школярів здійснювалося під час занять у дошкільних навчальних закладах та уроків у загальноосвітніх навчальних закладах, а також у позаурочний час за допомогою таких форм роботи, як тематичні свята, екскурсії, прогулянки, вікторини, рольові ігри.

Установлено, що підвищенню ефективності забезпечення наступності у вихованні здорового способу життя старших дошкільників та молодших школярів сприяють такі педагогічні умови: підготовка педагогів до виховання здорового способу життя дітей; співпраця педагогів і батьків з питань збереження та зміцнення здоров'я дітей.

Результативність та ефективність розробленої і впровадженої методики забезпечення наступності у вихованні здорового способу життя старших дошкільників та молодших школярів підтверджено позитивною динамікою кількісних змін за рівнями вихованості ціннісного ставлення до здоров'я. Така динаміка виявляється в зростанні кількості дітей експериментальної групи з високим рівнем на 17,1 % у дітей старшого дошкільного віку і на 30,1 % у молодших школярів; із достатнім рівнем – на 35,0 % у старших дошкільників і на 11,1 % у молодших школярів; із середнім рівнем кількість дітей зменшилася на 37,1 % серед старших дошкільників і на 34,7 % серед молодших школярів; із низьким рівнем зменшилася на 15,0 і 6,5 % відповідно. У дітей контрольної групи відбулися незначні позитивні зміни.

Проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів розв'язання проблеми наступності у вихованні здорового способу життя старших дошкільників та молодших школярів. *Подальшого вивчення потребують* питання неперервного виховання здорового способу життя дітей на більш ранніх етапах розвитку (молодший та середній дошкільний вік); обґрунтування шляхів забезпечення наступності у вихованні здорового способу життя в навчальних закладах різних типів, у різних видах діяльності дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку; роботи з управлінським корпусом дошкільних навчальних закладів та загальноосвітньої школи у контексті формування здорової особистості дитини.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>